

НАПРЯМ 2. СИСТЕМА ОСВІТИ В УКРАЇНІ, ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ

ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНЕ СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦЯ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Іванцев Н. І.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти та інноваційних технологій
Інститут післядипломної освіти та довузівської підготовки
ДНВЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна*

Сучасні тенденції розвитку нашої держави, демократизація українського суспільства, модернізація вищої освіти ставлять перед психолого-педагогічним напрямом вітчизняної науки нові завдання, що спрямовані на інтенсивний пошук шляхів й методів оптимізації професійної підготовки майбутніх фахівців та забезпечення умов для їх особистісного розвитку.

Наразі проблема оновлення сучасної освітньої системи постає досить гостро, що, в свою чергу, підкреслює наявність потреби в постійному вдосконаленні системи якісної підготовки спеціалістів в освітньому середовищі в цілому та в умовах післядипломної освіти зокрема. Варто зауважити, що концепція якості освіти лише створюється, а «якість освіти» – термін неоднозначний як у науці, так і для розуміння різними аудиторіями в системі освіти. Зокрема, деякі дослідники (С. Шишов, В. Кальней) якість освіти пропонують розглядати в двох аспектах як «ступінь задоволення очікувань різних учасників процесу освіти від освітніх послуг, які надає освітній заклад» або як «ступінь досягнення визначених в освіті цілей і завдань» [7]. У свою чергу, як слушно зауважує у своїй статті Б. Коломієць: якість освіти – багатоаспектне явище, тому варто говорити не про якість, а якості: якість навчального процесу й педагогічної діяльності; якість науково-педагогічних кадрів; якість освітніх програм; якість інформаційно-освітнього середовища; якість студентів; якість управління; якість досліджень [4].

Проблема навчання в умовах післядипломної освіти людей різновікових категорій сьогодні є особливо актуальною, так як від її вирішення залежить рівень економічного і соціального розвитку будь-якої країни. Для виконання своїх фахових функцій запас знань, вмінь і навичок з часом стає недостатнім, а тому виникає необхідність оновлення знань, яка може бути пов'язана зі зміною умов життя, статусу людини, характеру потреб, зміни професії тощо. На думку дослідника В.Д.Шарко, потреби дорослих в знаннях мають три основні напрямки: 1) потреби в розширенні свого світогляду в розумінні «картини світу»; 2) потреба в осмисленні свого життєвого та професійного досвіду, в формуванні особистісної позиції по відношенню до подій навколишнього життя; 3) потреби в безпосередньому отриманні знань для більш ефективної організації практичної діяльності [6].

Принциповою відмінністю навчання в умовах післядипломної освіти є те, що сам процес оволодіння відповідними знаннями є добровільним, а тому його учасники мають більшу мотивацію до засвоєння знань, прагнучи до самореалізації, самостійності. Для них навчання не є основним видом діяльності, але навчання в умовах післядипломної освіти є необхідною умовою їх успішного виконання професійної діяльності. Володіючи певним життєвим досвідом, вони розраховують на невідкладне застосування отриманих знань, нових умінь, навичок і якостей. Але учбова діяльність в значній мірі визначається тимчасовими, просторовими, побутовими, професійними, соціальними чинниками, які можуть обмежувати процес навчання [1].

Аналіз літератури з проблеми професійно-особистісного становлення засвідчує увагу дослідників до категорії професійного становлення як складової процесу професійного розвитку особистості. Б. Г. Ананьєв, Є. М. Іванова, Є. Клімов, З. Оруджев та інші трактують цю категорію як довготривалий, цілісний, багатоплановий динамічний процес становлення професіоналізму, ставлячи акцент на проблемі розвитку й на аналізі особистісних властивостей професіонала. Учені зазначають, що професійне становлення особистості є процесом індивідуальним і проявляється через індивідуальну своєрідність і взаємозв'язки властивостей, що входять до структури особистості професіонала, специфіку, стилі, способи взаємодії з оточенням у процесі професійної діяльності.

Професійна підготовка в умовах післядипломної освіти не може обмежуватись лише оволодінням спеціальних знань, умінь та навичок. У процесі виконання професійних функцій фахівець реалізує себе як особистість. У зв'язку з цим, особливої актуальності набирає проблема визначення правильних акцентів у підготовці фахівця в умовах післядипломної освіти, у забезпеченні психолого-педагогічних умов для саморозвитку і самореалізації його як суб'єкта освітнього процесу та майбутньої професійної діяльності, так як саме навчально-виховний процес дозволяє створити зовнішні та внутрішні умови для саморозвитку завдяки індивідуальному підходу і творчому ставленню.

Доросла людина як самостійний суб'єкт діяльності сама творить свою навчальну програму, визначає цілі свого навчання, вибирає форми та методи процесу учіння, оцінює успішність своїх досягнень, намагаючись узагальнити надані їй знання для використання їх у професійних чи особистісних справах, надаючи перевагу у навчальному процесі самонавчання, самовихованню, саморозвитку.

Феномен саморозвитку – це обов'язково внутрішній, мотиваційний процес, спрямований на досягнення конкретної мети, як свідоме самовдосконалення [3]. Саморозвиток включає в себе самопізнання, творче самовизначення, самовдосконалення й самореалізацію особистості і безпосередньо пов'язаний з її спрямованістю, яка є результатом суперечливої єдності соціалізації та індивідуалізації особистості. Але саморозвиток особистості у процесі фахової підготовки потребує управління, пріоритетними стратегіями якого виступають деякі принципи, а саме: 1) принцип активізації процесів самопізнання, самооцінки, самовизначення, самокорекції, самореалізації; 2) принцип взаємодії концептуального й технологічного рівнів у процесі професійної підготовки; 3) принцип єдності аксіологічного й культурологічного підходів в організації професійного навчання майбутніх фахівців; 4) принцип орієнтації на оволодіння сучасними методами, прийомами професійної діяльності; 5) принцип поєднання індивідуальної та колективної форм навчальної діяльності студентів; 6) принцип співтворчості педагога-наставника і студента-майбутнього фахівця [2].

Розвиваючись, особистість здобуває цілісність, яка полягає у формуванні необхідних якостей [5]. Багато дослідників зазначають, що саме в

ситуаціях цілеспрямованої поведінки, характерних у першу чергу, для професійної діяльності, проявляються протиріччя між особистісними утвореннями і зовнішніми діяльнісними та соціальними факторами, що виступають в ролі вимог до особистості, в якості стимулів розвитку особистості, формування тих її рис і якостей, які найбільш адекватні конкретним формам поведінки і діяльності. У той же час включення особистості в діяльність, установка на реалізацію її цілей і завдань зумовлюють прагнення суб'єкта діяльності переламати, адаптувати зміст і способи забезпечення трудового процесу до тих функціональних можливостей, які визначаються структурою особистості конкретної людини. Деякі вчені наголошують, «... що найбільш ефективний спосіб розвитку професійно важливих якостей полягає у спеціальних вправах до початку діяльності, на окремих діях майбутньої діяльності у цих умовах і створюються найбільш сприятливі умови для формування рис оперативності у професійно важливій якості» [8].

Професійно важливі якості складають внутрішні психологічні характеристики суб'єкта. Це пристосовані до певної професійної діяльності компоненти цілісної особистості, що формуються на основі природно заданих біопсихічних властивостей під дією зовнішніх впливів і власної активності суб'єкта. В умовах традиційного навчання професійні якості формуються значною мірою стихійно, а тому орієнтація процесу підготовки на максимальне наближення навчання до вимог діяльності є надзвичайно важливою для їх розвитку у відповідних фахівців.

Підкреслюючи важливу мету післядипломної освіти, яка полягає у розвитку інноваційного потенціалу фахівця, включаючи відкритість до нового досвіду, креативне мислення, використання інноваційних технологій, нових стратегій взаємодії, творче ставлення як до професійного так і особистісного життя, вважаємо, що навчання в умовах післядипломної освіти сприяє розширенню освітніх, духовних потреб майбутніх фахівців, формуванню цілісно-концептуального підходу до професії, розширенню професійного спілкування. Стверджуючись як професіонали, учасники освітнього процесу одержують стимул для розвитку своїх пізнавальних, суспільних та професійних інтересів.

Література:

1. Бех ІД. Виховання особистості. В 2-х т. Кн. 2. Особистісно орієнтований підхід .науково-практичні засади. - Київ: Либідь, 2003. - 338 с.
2. Кравченко В.М. Розвиток майбутнього викладача в процесі професійної підготовки в умовах магістратури / В.М. Кравченко. - Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2016. -С. 109.
3. Костенко М.А. Педагогічні умови професійно-творчого саморозвитку майбутнього вчителя [Текст]: автореф. дис....канд. пед. наук: 13.00.04 / М.А. Костенко; Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. -Х, 2004. -20 с.
4. Коломиец Б.К. Категория «качество образования» // Восьмой симпозиум: квалиметрия человека и образования. — М., 1999. — С. 170-174.
5. Левитан К. М. Личность педагога: становление и развитие / КМ. Левитан. - Саратов: Изд-во Сила, 1991. - 135 с.
6. Шарко В.Д. Андрагогічний підхід до організації навчання вчителів в системі післядипломної освіти. -Херсон: «Олді-плюс», 2003. -96 с.
7. Шитое С.Е., Кальней В.А. Мониторинг качества образования в школе. -М., 1998. - 354 с.
8. Шадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека: Учебное пособие / В.Д. Шадриков. - М.: Изд-во корпорация «Логос», 1996.-320 с.